

PAZAR GİRİŞ ÖNERİLERİ

TARIM SEKTÖRÜ:

Slovakya’da tarım sektörü üretimi GSYİH’nın yaklaşık %3.8’ine tekabül etmektedir. Gıda sektörünün GSMH’daki payı %15 olup, süt ve süt ürünleri %18, et üretimi %17, biracılık %8, kümes hayvanları %7 ve fırıncılık ürünleri %7’sini oluşturmaktadır. Meyve üretimi iç piyasa ihtiyacının %66,1’ini, sebze üretimi %73,6’sını karşılamaktadır.

Sebze ve meyve: Turunçgiller, muz vb. meyveler ağırlıklı olarak Ekvador, Kamerun, İspanya, Yunanistan vb. ülkelerden ithal edilmekte olup, bazı turunçgiller de Türkiye’den ithal edilmektedir. Sebzeler de keza aynı şekilde AB ülkelerinden ithal edilmektedir.

Şeker mamulleri: Ülke ihtiyacından fazlasını (%120) üretmektedir. 2010 yılından beri Slovakya’nın şeker ihracatı ithalatında daha fazladır. Şeker üretimindeki tesisler de Avrupa Birliği üyesi ülkelerin firmaları *Eastern Sugar (İngiltere-Fransa)*, *Nordzucker (Almanya)*, *SDA (Fransa)*, *Agrana Int. (Avusturya)* elinde bulunmaktadır. Şeker mamülleri, gofretler vb. ürünler ağırlıklı olarak AB ülkelerinden ithal edilmektedir.

Hayvancılık: Hayvancılık gelişmiş olup, daha çok domuz ve domuz ürünleri tercih edilmektedir. İkinci olarak kümes hayvanları eti gelmekte olup, üretim piyasa ihtiyacının % 63’ünü karşılamaktadır. Marketlerde satılan Slovak menşeli ürünlerin payı %46’dır. Kanatlı kümes hayvanlarından tavuk tüketimi kişi başına yıllık 21 kg.’dır. 2018 yılının ikinci yarısında yabancı süper market zincirlerinde ithal ürünlerde artış olmuştur. Kanatlı kümes hayvanları (tavuk, kaz, ördek vb.) etleri, sakatat,yağ vb. ürünler rağbet görmekte olup, AB ülkelerinden ve genellikle komşu ülkelerden ithal edilmektedir.

Koç ve koyun etleri yüksek kalitede olmakla birlikte tüketimi azdır. Sığır etinde önceki yıllarda görülen delidana hastalığı (BSE) nedeniyle, kişi başına tüketim 12-14 kg. dan 10 kg.’a kadar düşmüştür. Et üretiminde hayvanların BSE testlerine tabi tutulması esastır.

Organik ürünler: AB üyeliğinden sonra organik üretim gelişme göstermeye başlamıştır. Genellikle organik ürünler; tahıl (buğday, çavdar, arpa, yulaf ve mısır.), yağlı bitkiler (ayçiçeği), bezelye, aromatik ve tıbbi bitkiler, belli tahıllarla beslenen sığırların eti, meyve (elma, armut, şeftali) ve bazı sebzelerdir. Belgeli organik ürünler; genellikle bitkisel çaylar, meyve suları, süt tozu, tahıl-mısır gevreği ve kurutulmuş meyvelerdir. Yüksek fiyatlardan dolayı organik ürünlere yönelik talep düşüktür. Üretilen ürünlerin çoğu ihraç edilmektedir.

Slovakya genelde hammadde olarak tarım ürünlerini ihraç etmekte ve işlenmiş olarak geri almaktadır.

SANAYİ SEKTÖRÜ:

Mevcut sektörlerden en önemlileri otomotiv, elektronik, makina, kimya ve bilgi teknolojileridir.

Otomotiv: Son dönemde Volkswagen, Peugeot, Kia Motors ve Jaguar Land Rover gibi önemli işletmelerin yaptığı yatırımlar sayesinde ciddi gelişmeler göstermiştir. Slovakya’nın otomotiv sektörüne yönelik avantajlarından en önemlisi coğrafi özellikleri ve diğer ülkelerdeki otomotiv birimlerine olan yakınlığıdır. Ülke otomotiv yedek parça ve yan ürünler sektörleri bakımında da AB üyesi olmanın avantajlarını kullanmaktadır. Otomobil güvenlik

ekipmanları, araç bakım ürünleri, üretim sonrası ürünler bakımından da Slovakya önemli bir üretici konumundadır.

Ülkede mevcut diğer büyük işletmeler: US Steel (metalürji), Slovnaft (petrol endüstrisi), Samsung Electronics (elektronik sektörü), Sony (elektronik sektörü), Mondi Business Paper (kağıt sanayii), Hydro Aluminium (alüminyum üretimi), Continental Matador Rubber (araç lastiği, %30 hissesi Portekizli şirkete aittir. Jaguar'ın gelişiyle üretim kapasitesini artırmak için yeni ortak arayışına girmiştir.) ve Whirlpool Corporation (ev aletleri)'dir.

Makina sanayi: takım tezgahları, nehir gemileri, otomotiv yedek parçaları, beyaz eşya vb. üretilmektedir.

Kimya sanayi: azotlu gübre ve petrokimya kombinaları önemli yer tutmaktadır.

PAZARA GİRİŞTE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

-Slovakya'da üretilen veya ithal edilen yeni yaklaşım direktifleri kapsamı ürünlerin ilgili mevzuata göre CE İşaretini taşıması gerekmektedir. Elektrikli cihazlarda CE işaretinin yanı sıra Enerji verimliliği etiketi "Energy Efficiency" nin de bulunması gerekmektedir. İhracatçı ülke tarafından düzenlenen belgeler, AB tarafından yetkilendirilmiş/onaylanmış kuruluşlarca düzenlenmiş olması durumunda kabul edilmektedir. Diğer taraftan, iç piyasada üretilen veya ithal edilen ürünlerin kullanım kılavuzlarının, garanti belgelerinin ve diğer tüketici bilgilerinin Slovakça olması gerekmektedir.

-Aşağıdaki bilgiler gıda ürünlerinin etiketlerinde yer almak zorundadır. Söz konusu bilgiler, (Slovakça yazılması zorunlu olan alerji bilgileri dışında) AB'nin bir veya daha fazla resmi dilinde yazılabilmektedir.

- Ürün adı (marka, jenerik ürün adı yerine kullanılmamalıdır. Ancak jenerik ürün adı ile birlikte kullanılabilir.)
- Ürünün muhteviyatı (tüm katkı maddeleri dahil ağırlığına göre azalan şekilde yer almalıdır.)
- Metrik olarak net miktar (litre, santilitre, mililitre)
- Minimum dayanma süresi (%10'dan fazla alkol içeren şarap ve diğer içecekler hariç)
- (Varsa) Özel saklama ve kullanma koşulları
- AB'de bulunan üretici, ambalaj yapan ve ithalatçının adı ve adresi
- Menşe ülke
- Hacmen %1.2'den fazla alkol içeren içeceklerde alkol içeriği hakkında bilgi
- Gıda ürünlerinde üretim parti numarası "Lot identification" ve "L" ibaresinin uygulanması.

-Gıda dışı ürünlerde gönüllü olarak çevre etiketi "Ecolabel" kullanılabilmektedir. Bu şekilde etiketlenen ürünler tüketici için yüksek kaliteli ve çevre dostu ürünler olduğunu göstermektedir.

-Tekstil ürünlerinin etiketlerinde ise aşağıdaki bilgiler bulunmalıdır:

- Kumaş içeriği
- Ürün içeriği (“%100”, “pure”, “all” veya oransal olarak gösterimi)
- Satışa sunulan ürün dayanıklı, okunaklı, görülebilir bir şekilde etiketlenmelidir. Son tüketici için sunulmayan ürünlerde ise etiketleme yerine ticari evraklar ürüne eşlik edebilir.
- Etiketleme sırasında kısaltmalar kullanılmamalıdır. Üye ülkelerin bir veya daha fazla resmi dili ile yazılmalıdır.
- Ayakkabılar için etiket her bir çift için yapılmalıdır.

-Kozmetik ürünlerde etiket, ülkenin resmi dilinde ve silinmez, kolay okunabilir ve görülebilir karakterlerle yazılmış olmalıdır. Bu etiketlerde aşağıdaki unsurlar yer almalıdır:

- Üreticinin veya ürünün pazarlanmasından sorumlu kişinin adı ve adresi
- Ürünün paketlenme tarihindeki miktar ve hacmen içeriği
- 30 aydan az dayanıklılığa sahip ürünler için minimum dayanıklılık süresi
- Ürünün açılmasından sonraki dayanma süresi (min. 30 aydan fazla dayanıklılığa sahip ürünler için)
- Ürünün kullanım amacı ve kullanım için özel uyarılar
- Parti numarası
- Ürün içeriği (parfüm ve aromatik kompozisyonu)

-Deterjan üreticileri ürünün etiketinde aşağıdaki bilgilere yer vermek zorundadır:

- Ürün içeriği (miktarla göre azalan sırada) ve tüketicinin tüm içerik hakkında bilgi alabileceği web sayfasının adresi.
- Tüm allerjenler
- Su içinde sınırlı bir çözünme kabiliyetine sahip yüzey aktif maddeler için ilave bir test yöntemi

(Kaynak: Textile - Regulation (EU) No 1007/2011 of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 on textile fibre names and related labelling and marking of the fibre composition of textile products Footwear - Directive 94/11/EC of the European Parliament and of the Council of 23 March 1994 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States relating to labelling of the materials used in the main components of footwear for sale to the consumer Detergents - Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on detergents)

-Paketleme ve ambalaj atıkları hakkındaki Avrupa Parlementosu ve 94/62/EC sayılı Konsey Direktifi, ambalaj atıklarının azaltılması, geri dönüşümün teşviki, tekrar kullanım ve atıkların yeniden kullanımına yönelik diğer yöntemler hakkında bazı tedbirleri içermektedir. Pazara sunulan ürünlerin paketlenmesinde aşağıdaki temel gereklere uygun olmalıdır:

- Tüketiciler için gerekli düzeyde güvenlik, hijyen ve kabul edilebilirliğin sağlanması amacıyla ambalajın ağırlık ve hacminin sınırlandırılması
- Ambalajlardaki tehlikeli madde ve malzeme miktarının azaltılması
- Tekrar kullanılabilir veya geri kazanılabilir ambalaj tasarımı

AB mevzuatına göre bazı ürünlerin ambalajlı ürün miktarları standardize edilmiştir (Örneğin; şaraplar vb. alkollü içkiler).

DIŞ TİCARETTE ZORUNLU BELGELER

-İç piyasayı korumak amacıyla ithalat ve İhracatta bazı hassas ürünlere yönelik verilen izinler veya lisanslarda Ekonomi Bakanlığı yetkili kuruluştur. Lisans uygulamaları 15/1998 sayılı regülasyon ve onu tadil eden 163/1999 sayılı regülasyon ile düzenlenmektedir. Tehlikeli maddeler, tehlikeli kimyasallar, pestisit ve kimyasal katkı maddelerinin ithalatında ve ihracatında lisans veya izinler için 67/2010 sayılı regülasyona göre ithalat ve ihracatçının yazılı olarak başvurusu yapması gerekmektedir. Uyuşturucu ve psikotrop maddeler, prokürsörler ve kimyasal katkı maddelerinin ithalat ve ihracatında 331/2005 sayılı regülasyona göre ithalat ve ihracatçının yine yazılı olarak başvuru yapması gerekmektedir. Tıbbi malzeme ve ilaç ithalatında ise ithalatçı firmanın ön kaydının/izninin olması gerekmektedir.

-Birden fazla amaçlı kullanılan maddeler ve teknolojilerde (askeri amaçlı veya sivil amaçlı vb.) 21/2007 sayılı regülasyona göre yine lisans/izin alınması gerekmektedir. Buna ilave olarak, silah, mühimmat ve patlayıcı maddelerde de uygulama aynıdır. Silahlar ve mühimmat ithalatı için Polis birimlerine ön bildirim yapılmasını gerektirmektedir.

-EUR.1 Dolaşım Sertifikası ve A.TR Dolaşım Belgesi tercihli ülke uygulaması çerçevesinde aranmaktadır.

-Veteriner ve bitki sağlığı sertifikaları, farmakolojik ürünlerde GMP sertifikası ürünlerin niteliğine göre ithalatta aranmaktadır.

-Gıda ve tarımsal ürünlerin ithalatında bitki sağlığı sertifikası aranmaktadır.

-Devlet İhale Ofisi (Government Public Procurement Office) tarafından Kamu İhale Kanunu çerçevesinde ihale şartları oluşturulmaktadır. Diğer taraftan, AB'nin ihale uygulamalarına ilişkin koşullar (http://europa.eu/youreurope/business/public-tenders/rules-procedures/index_en.htm) uygulanmaktadır.

-Helal ürünlerin belgelendirmesi Slovakya'da yapılmamaktadır. AB düzenlemelerinin dışında, herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte, kesim anında hayvanların korunmasına yönelik uygulama Avrupa Birliği'nin 1099/2009 sayılı direktifi çerçevesinde yapılmaktadır.

-Ürünler Gümrük İdaresi tarafından ithalat aşamasında kontrol edildiği için sevk öncesi inceleme uygulanmamaktadır.

-İthalat aşamasında yapılan ürün güvenliği Slovak Gümrük İdaresi tarafından Slovak Ticareti Denetleme Kurumu ile olan işbirliği anlaşması çerçevesinde yapılmaktadır.

-765/2008 sayılı direktif kapsamında yapılan piyasa gözetimi ve denetimi:

-Slovak Ticareti Denetleme Kurumu tarafından yapılan proaktif denetimler (ürünlerin mevzuat değişikliklerine göre kontrolü) ve reaktif denetimler (şikayete konu olan, riskli ürünlerin veya gümrük idarelerince bildirilen, Rapex sisteminde yer alan ürünlerin kontrolü) ile; - gümrük idarelerince yapılan sınır kontrolleri olarak üçe ayrılmaktadır. Denetimler uluslararası, ulusal ve bölgesel seviyede yapılmaktadır. Uluslararası seviyede yapılan

denetimler uluslararası projelerde veya diğer AB üyesi ülkelerle işbirliği halinde yapılan kontrollerdir. Ulusal seviyede yapılan denetimler, yukarıda ifade edilen proaktif, reaktif ve sınır kontrolleridir. Bölgesel denetimler ise, spesifik bölgesel sorunlar olduğunda yapılmaktadır. Denetim sonuçları ülke içinde yayımlanmaktadır.

-İthalat aşamasında; fiziki denetimler üçüncü ülkelerden ithal edilen her bir ürün için gümrük idaresi tarafından yürütülmektedir. Eğer ürünlerin ithalatı ilk defa gerçekleştiriliyorsa denetimler daha kapsamlı bir şekilde yürütülmektedir. Denetimler, ürünler AB sınırları içine girdikten sonra ve serbest dolaşıma girmeden önce yapılmaktadır. Eğer ürünler diğer bir AB üyesi ülkede gümrük kontrolünden geçmiş ve serbest dolaşıma girmiş ise Slovakya pazarına ek denetime tabi olmaksızın girebilmektedir.

-Ürünler iç piyasaya girdikten sonra ikinci aşama olan piyasa gözetimi ve denetimi ise; piyasaya sunulmuş olan tüketim mallarına Slovak Ticareti Denetleme Kurumu tarafından yapılmaktadır. Bu çerçevede, adı geçen kuruluş piyasada rastgele denetimler yapmaktadır. Denetim sonucunda yeni yaklaşım kapsamında CE işareti taşıması gereken ürünlerde (işaret kontrolü, gerekirse uygunluk değerlendirme prosedürleriyle ilgili ve ilgili direktife uygunlukla ilgili belge kontrolü vb. yaparak) farklılık tespit edilirse ürünün piyasadan çekilmesini istemektedir.

-Sağlık alanında piyasa gözetimi ve denetimi, gıda ve bazı oyuncaklar ve bebek bakım ürünlerindeki kontroller ile kontrol sonucunda tespit edilen kimyasalların sağlığa zararlı olup olmadığı yönündeki raporların düzenlenmesi görevi ilgili mevzuat çerçevesinde Kamu Sağlığı İdaresi (www.uvzs.sk) tarafından yerine getirilmektedir. Bunun dışında, gıda ürünlerinde piyasa gözetimi ve denetimi (hayvansal ve bitkisel ürünlere ilişkin denetimler) Slovak Cumhuriyeti Devlet Veterinerlik ve Gıda İdaresi (www.svps.sk) tarafından yapılmaktadır. Slovak Ticareti Denetleme Kurumu denetim sonuçları hakkında gerek diğer AB üyesi ülkelerin yetkili otoritelerini gerekse diğer ulusal kuruluşları bilgilendirmektedir. Ayrıca, internet sayfasında ürünlere ilişkin kontrol sonuçları, ürünlere ilişkin riskler, alınan tedbirler, diğer ülkelerce tespit edilen riskli ürünler, Rapex'e duyurusu yapılan ürünler ve yeni mevzuat düzenlemeleri vb. duyurmaktadır.

PERAKENDE PİYASASI

- Slovakya Avrupa'daki en genç tüketici tabanına sahip ülkelerden biridir. Slovakya'da gıda sektörü toplam perakende satışların %50'sini oluşturmaktadır. Bu oranın 2019 yılında çok az gerileyerek % 48 olması beklenmektedir. Pazardaki başlıca gıda perakendecileri % 16,7 pay ile Tesco (İngiltere), % 11,2 pay ile Lidl markası ile pazarda yer alan Schwarz Group (Almanya), % 10,2 pay ile COOP Jednota, % 6,8 pay ile Billa zinciri (REWE Grup-Almanya)'dır. Metro Grubu'nun payı %1'in altındadır. Slovak zincir marketleri Coop Jednota, CBA ve Labaš'dır. Tüketicilerce en çok tercih edilenler; Schwarz Group (28%), Tesco (17%), Coop Jednota (17%)'dır. Perakendeciler kendi satın alma departmanlarına sahiptirler ve doğrudan kendileri alım yapmaktadır. Örneğin; Billa doğrudan veya Slovak ve Çek ithalatçıları aracılığıyla Avusturya'dan alım yapmaktadır. METRO, Slovak ve Çek ithalatçıları aracılığıyla alım yapmaktadır.

- Ürünlerin %20'si özel etiketlidir. Örneğin BİLLA'nın "celever" ve "BIO" etiketli ürünleri diğer ürünlere göre daha ucuzdur. BIO etiketli ürünler genellikle Avusturya ve Çekya'da üretilmektedir. Perakende satış zincir mağazalar genellikle büyük alışveriş merkezlerindedir.
- Slovakya perakende sektöründeki pazar konsolidasyonu yatırımcıların fabrika satış mağazaları, alışveriş galerileri (pasajlar), mevcut alışveriş merkezlerinin büyütülmesi ve yenilenmesi (Bratislava'da bulunan Tesco MY, Shopping Palace, Polus City Center vb.) gibi yeni perakende formatlarına yönelmeleri sonucunda ivme kazanmaktadır. Büyük şehirlerdeki pazarın doygunluğa ulaşması ile birlikte bölgelerdeki perakende pazarına yönelik alışveriş merkezlerinin sayısında artış kaydedilmiştir.
- Tesco marketler zinciri, 1996 yılında Slovakya'ya gelmiş olup, Orta Avrupa'nın en büyük dağıtım merkezi Gan'da (Galanta'ya yakın olup, Trnava Bölgesindedir) bulunmaktadır. Söz konusu merkezden Slovakya'nın yanı sıra Çekya, Polonya ve Macaristan'a dayanaklı gıda, kozmetik, elektronik ürünlerin dağıtım yapılmaktadır. Konfeksiyon ürünleri ise, ABD, Almanya ve S. Arabistan'a gönderilmektedir.
- Ekonomik büyüme tüketici alım gücünde ve buna bağlı olarak da perakende satış üzerinde pozitif etki yaratmış ve perakende satışlar artmıştır. Slovakya'da tüketicilerin bir kısmı sadece fiyatlarına göre ürünü satın alırken, giderek sayıları artan diğer tüketiciler ise fiyattan ziyade kalite, ürünün içeriği (içindeki malzemeler ve katkı maddeleri) ve menşesine daha fazla dikkat etmeye başlamışlardır. Dondurulmuş balık, kuru meyveler vb. ürünler potansiyeli olan ürünlerdir.
- Slovakya'da ilgili ticaret odası tarafından; perakende mağazalarda Slovak ürünlerinin satış oranı 2018 yılı ilk verilerine göre %37,7 olarak açıklanmıştır. Raflarda en çok yer alan Slovak menşeli ürünler; süt (%67), su ve maden suyu (%55), bira, şarap vb. alkollü içkiler (%49), paketlenmiş et ürünleri (%47) olmuştur. Daha alt sırada yer alan Slovak menşeli ürünler ise; çikolata hariç şekerleme ürünleri (%9), yağ (%10), konserve (%13) ve çikolatalı şekerleme ürünleri (%18) olmuştur. Slovak ürünleri en fazla Coop Jednota perakende satış mağazalarında (%56) oranında satılırken, CBA'da (%50) ve Lidl perakende satış mağazalarında ise, (%16) olarak yer almıştır.

DAĞITIM VE SATIŞ KANALLARI

Slovak perakendeciler mağazalar, kataloglar, internet mağazaları, sosyal ağlar, mobil telefonlar gibi bir çok dağıtım kanalını kullanmaktadır. Mağazalardaki satışlar azalırken internet üzerinden yapılan satışlar artmaktadır.

Euromonitor'e göre 2014-2018 yılları arasında online perakendeciliğin yıllık ortalama % 18 artarak 2018 yılı itibarı ile 994 milyon Euro'ya ulaşması beklenmektedir.

Elektronik ticaretle ilgili mevcut mevzuat gereğince perakendecilerin elektronik ticarete AB kuralları ile uyumlu faaliyet göstermeleri gerekmektedir. Online perakendecilik alanında Slovak Elektronik Ticaret Derneği (SAEC) bulunmaktadır. Başta 20-25 yaş aralığındaki tüketiciler giyim ve diğer tüketim mallarında online alışverişi giderek daha fazla kullanmaktadır. Pazardaki büyüme akıllı telefonların yaygınlaşması ile birlikte daha da

artmıştır. Bu yöntemle daha çok gıda ve içeceklerde alışveriş yapılmaktadır. Bu alanda sadece Tesco bu hizmeti vermektedir.